

Муляр Галина Володимирівна,
доктор юридичних наук, професор,
старший викладач циклової комісії
юридичних дисциплін
Київського професійно-педагогічного фахового коледжу
імені Антона Макаренка
ORCID ID: 0000-0003-2636-0509

Фур'яка Ярослав Анатолійович,
викладач циклової комісії юридичних дисциплін
Київського професійно-педагогічного фахового коледжу
імені Антона Макаренка
ORCID ID: 0009-0008-7703-183X

Галка Дарина Ігорівна,
асистент кафедри цивільного, трудового
та господарського права
Академії праці, соціальних відносин і туризму
ORCID ID: 0009-0000-4848-3708

КОНЦЕПЦІЯ «ЦИФРОВОЇ ДЕРЖАВИ» В СУЧАСНІЙ ТЕОРІЇ ДЕРЖАВИ І ПРАВА: ВІД ЕЛЕКТРОННОГО ВРЯДУВАННЯ ДО ЦИФРОВОГО СУВЕРЕНІТЕТУ

THE CONCEPT OF THE “DIGITAL STATE” IN MODERN THEORY OF STATE AND LAW: FROM E-GOVERNANCE TO DIGITAL SOVEREIGNTY

Анотація. У статті досліджується еволюція поняття «цифрова держава» як нової теоретико-правової категорії, що активно формується під впливом цифрової трансформації суспільства, глобалізації, а також актуальних викликів безпеки й суверенітету в цифровому середовищі. Цифровізація державного управління розглядається як системний і багатовимірний процес, який не лише змінює способи взаємодії держави з громадянами, але й створює нові вимоги до правового регулювання, структурної організації державної влади та забезпечення цифрових прав людини.

Особлива увага приділяється співвідношенню понять «електронне врядування» та «цифрова держава», а також їх теоретичному осмисленню в контексті сучасної теорії держави і права. Автор аналізує основні напрями трансформації державних функцій у цифрову епоху, підкреслюючи, що цифрова держава не обмежується впровадженням інформаційних технологій, а потребує глибокого оновлення публічних політик, правової доктрини та інституційного дизайну держави.

Окремо розглянуто концепт цифрового суверенітету як нової форми державного самовизначення в умовах інформаційно-технологічної глобалізації. Автор зазначає, що в умовах повномасштабної агресії проти України питання цифрового суверенітету, кібербезпеки, захисту інформаційної інфраструктури та незалежності цифрового простору набули першочергового значення. У цьому контексті цифрова держава постає не лише як інструмент модернізації публічного управління, а і як чинник зміцнення національної безпеки.

У статті також аналізується вплив євроінтеграційного курсу України на розвиток цифрової державності. Показано, що адаптація цифрового законодавства до європейських стандартів у сфері захисту персональних даних, цифрової ідентифікації, інтероперабельності державних реєстрів і доступу до цифрових послуг є ключовим чинником зміцнення правової основи цифрової трансформації в Україні.

Узагальнено, що концепція цифрової держави має потенціал не лише технологічної модернізації, а й оновлення базових теоретичних засад держави і права, зокрема в аспектах державного суверенітету, публічної влади, демократичної участі та прав людини. За результатами дослідження автором сформульовано висновки щодо необхідності системного нормативно-правового забезпечення цифрових процесів, розбудови національної цифрової інфраструктури, посилення інституцій цифрової довіри та розвитку цифрової правосвідомості.

Ключові слова. цифрова держава, електронне врядування, цифровий суверенітет, цифрові права, кібербезпека, цифрове право, інформаційна інфраструктура, теорія держави і права, диджиталізація, євроінтеграція.

Abstract. This article explores the evolution of the concept of the “digital state” as a new theoretical and legal category that is actively developing under the influence of digital transformation, globalization, and pressing challenges related to security and sovereignty in the digital environment. Digitalization of public administration is considered as a systemic and multidimensional process that not only transforms the interaction between the state and citizens but also imposes new requirements on legal regulation, the structural organization of state power, and the protection of digital human rights.

Particular attention is given to the correlation between the concepts of “e-governance” and the “digital state,” as well as their theoretical interpretation within the framework of modern theory of state and law. The author analyzes the main directions of the transformation of state functions in the digital age, emphasizing that the digital state is not limited to the implementation of information technologies but requires a comprehensive update of public policies, legal doctrines, and the institutional design of the state.

The concept of digital sovereignty is separately examined as a new form of state self-determination in the context of information-technological globalization. The study underlines that, amid Russia’s full-scale aggression against Ukraine, the issues of digital sovereignty, cybersecurity, protection of information infrastructure, and the independence of the digital space have become of paramount importance. In this context, the digital state appears not only as an instrument of public governance modernization but also as a key factor in strengthening national security.

The article also analyzes the influence of Ukraine’s European integration course on the development of digital statehood. It is shown that the adaptation of digital legislation to EU standards in the fields of personal data protection, digital identity, interoperability of public registries, and access to digital services is a crucial element in reinforcing the legal foundation of digital transformation in Ukraine.

In conclusion, the author argues that the concept of a digital state has the potential not only for technological modernization but also for the renewal of the fundamental theoretical foundations of state and law, particularly in aspects related to state sovereignty, public authority, democratic participation, and human rights. The study outlines the need for a systemic legal framework for digital processes, the development of national digital infrastructure, the strengthening of institutions of digital trust, and the cultivation of digital legal awareness.

Key words: digital state, e-governance, digital sovereignty, digital rights, cybersecurity, digital law, information infrastructure, theory of state and law, digitalization, European integration.

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку державності характеризується глобальною цифровізацією суспільних процесів, що істотно трансформує природу державного управління, форми взаємодії держави з громадянами,

а також структуру та функціонування державних інституцій. У цьому контексті концепція «цифрової держави» постає як нова правова і політико-управлінська парадигма, що виходить за межі класичного електронного врядування, акцентуючи увагу на питаннях цифрового суверенітету, безпеки даних, самостійності у цифровому просторі та нормативного регулювання цифрової взаємодії. В умовах воєнного стану в Україні та зростаючих загроз у кіберпросторі ця проблема набуває особливої гостроти. Водночас євроінтеграційний курс України потребує гармонізації цифрових інституцій із європейськими стандартами та політиками цифрового врядування й суверенітету. Усе це створює потребу в переосмисленні теоретико-правових засад формування цифрової держави, зокрема крізь призму сучасної теорії держави і права.

Актуальність вибраної теми зумовлена глибокими трансформаціями, які зазнає українська держава в умовах війни, а також необхідністю зміцнення цифрової стійкості та суверенітету. Масштабні кібератаки, інформаційна війна, руйнування критичної інфраструктури та виклики до цифрової безпеки підкреслюють важливість формування ефективної, захищеної та правової цифрової держави. Крім того, євроінтеграційний процес передбачає імплементацію європейських принципів цифрового врядування, дотримання цифрових прав громадян і розвиток цифрової ідентичності в державному управлінні. Отже, наукове дослідження концепції «цифрової держави» в контексті переходу від електронного врядування до цифрового суверенітету є вкрай важливим як для модернізації національного правового простору, так і для забезпечення стратегічної цифрової автономії України.

Мета дослідження – здійснення комплексного аналізу концепції «цифрової держави» в контексті сучасної теорії держави і права з акцентом на еволюцію від електронного врядування до формування цифрового суверенітету, а також визначення правових, політичних і інституційних засад побудови цифрової держави в умовах воєнного стану та в контексті євроінтеграційного курсу України.

Виклад основного матеріалу. Цифрова трансформація суспільства є однією з визначальних тенденцій ХХІ століття, яка докорінно змінює підходи до функціонування державних інституцій, взаємодії громадян із владою, реалізації прав і свобод людини. У цьому контексті дедалі більшого значення набуває концепція цифрової держави – якісно нової моделі публічного управління, що поєднує в собі використання сучасних цифрових технологій, інноваційні форми правового регулювання та трансформацію класичних понять державності.

З початку повномасштабної агресії Російської Федерації проти України питання цифрової безпеки, кіберстійкості та інформаційного суверенітету набули особливої актуальності. Війна засвідчила не лише важливість технологічної стійкості держави, а й потребу в переосмисленні ролі права в умовах

цифрової загрози, включно із захистом персональних даних, протидією дезінформації, захистом цифрової інфраструктури. Разом із цим стратегічний курс України на євроінтеграцію обумовлює потребу в гармонізації національної правової системи із цифровими стандартами Європейського Союзу.

Незважаючи на активне нормативне та технологічне впровадження цифрових інструментів в управлінську практику, у вітчизняній юридичній науці відчувається дефіцит комплексного теоретико-правового осмислення сутності цифрової держави. Особливо це стосується питань її співвідношення з електронним врядуванням, цифровими правами, суверенітетом у кіберпросторі, а також викликів, пов'язаних із діджиталізацією державних функцій у перехідний і кризовий періоди.

Саме тому мета цієї статті полягає в аналізі еволюції поняття «цифрова держава» в межах сучасної теорії держави і права, дослідженні взаємозв'язку між електронним врядуванням і цифровим суверенітетом, а також у визначенні правових передумов формування ефективної, демократичної та безпечної цифрової держави в Україні.

Концепція цифрової держави є результатом трансформації традиційного електронного врядування в більш комплексну модель, що охоплює не лише надання електронних послуг, але й забезпечення цифрового суверенітету. Як зазначено в дослідженні Пікуля Т. О. та Луценко В. Р., цифрова трансформація в Україні є невід'ємним елементом діджиталізації всіх сфер суспільного життя та вимогою сучасності [1, с. 63].

Цифрова держава передбачає інтеграцію цифрових технологій у всі аспекти державного управління, включно із законодавчою, виконавчою та судовою гілками влади. Це дає змогу забезпечити прозорість, ефективність та доступність державних послуг для громадян [2, с. 18].

Цифровий суверенітет визначається як здатність держави контролювати та захищати свій цифровий простір, включно з даними, інфраструктурою та інформаційними потоками. У статті «Цифровий суверенітет: концептуальні виклики та конституційні наслідки» підкреслюється, що цифровий конституціоналізм є ідеологією, яка адаптує цінності сучасного конституціоналізму до вимог цифрової епохи [3, с. 62].

Забезпечення цифрового суверенітету стає особливо актуальним в умовах воєнного стану, коли інформаційна безпека та захист критичної інфраструктури набувають пріоритетного значення. Як зазначено в дослідженні, цифрова інфраструктура створює умови та формує екосистему розвитку цифрових інновацій, що є основою для реалізації цифрового суверенітету [4, с. 210].

Євроінтеграційний курс України передбачає гармонізацію цифрових інституцій із європейськими стандартами та політиками цифрового врядування і суверенітету. У статті «Правове забезпечення цифрової трансформації в Україні»

зазначається, що законодавче забезпечення цифровізації в Україні характеризується комплексністю й орієнтацією на європейські стандарти [1, с. 62].

Це стосується імплементації європейських принципів цифрового врядування, дотримання цифрових прав громадян і розвитку цифрової ідентичності в державному управлінні. Важливим аспектом є також забезпечення інформаційного суверенітету, що передбачає здатність держави контролювати інформаційний простір і захищати його від зовнішніх загроз [5, с. 85].

Електронне врядування є фундаментом для побудови цифрової держави. В Україні впровадження електронних сервісів, як-от «Дія» та «Резерв+», сприяє підвищенню прозорості й ефективності роботи органів влади [6, с. 210].

Ці інструменти не лише спрощують доступ громадян до державних послуг, але й забезпечують інтеграцію електронних сервісів, що сприяє підвищенню прозорості й ефективності роботи органів влади. Зокрема, впровадження електронних реєстрів і мобільних додатків дає змогу знизити бюрократичні бар'єри та покращити взаємодію між громадянами й державними установами.

Цифровий суверенітет визначається як здатність держави контролювати та захищати свій цифровий простір, включно з даними, інфраструктурою та інформаційними потоками. У дослідженнях підкреслюється, що цифровий конституціоналізм є ідеологією, яка адаптує цінності сучасного конституціоналізму до вимог цифрової епохи [7, с. 170].

Забезпечення цифрового суверенітету стає особливо актуальним в умовах воєнного стану, коли інформаційна безпека та захист критичної інфраструктури набувають пріоритетного значення. Як зазначено в дослідженні, цифрова інфраструктура створює умови та формує екосистему розвитку цифрових інновацій, що є основою для реалізації цифрового суверенітету [8, с. 2; 9, с. 10].

Формування цифрової держави в Україні стикається з низкою викликів, серед яких:

- 1) необхідність модернізації законодавчої бази для забезпечення ефективного правового регулювання цифрових процесів;
- 2) забезпечення кібербезпеки та захисту критичної інформаційної інфраструктури, особливо в умовах воєнного стану;
- 3) розвиток цифрової грамотності населення та подолання цифрового розриву між різними соціальними групами;
- 4) інтеграція національної цифрової інфраструктури з європейськими системами та стандартами.

Водночас перспективами формування цифрової держави є:

- 1) підвищення ефективності державного управління через упровадження цифрових технологій;
- 2) забезпечення прозорості та підзвітності влади перед громадянами;
- 3) розширення доступу громадян до державних послуг та інформації;

4) зміцнення національного суверенітету в цифровому просторі.

Таким чином, концепція цифрової держави в сучасній теорії держави і права є багатогранною та динамічною, що потребує комплексного підходу до її реалізації, особливо в умовах воєнного стану та євроінтеграційних процесів в Україні.

Висновки. За результатами проведеного дослідження встановлено, що концепція цифрової держави є однією з ключових теоретико-практичних категорій сучасної юридичної науки, яка відображає нову парадигму державності в епоху цифровізації. Вона охоплює не лише впровадження цифрових технологій у сферу публічного управління, а й формування нових механізмів правового регулювання, організації влади, забезпечення цифрових прав людини, захисту національного цифрового простору.

Цифрова держава поступово еволюціонує від концепції електронного урядування, тобто автоматизації державних послуг і процесів, до складнішої моделі, яка передбачає цифровий суверенітет, кібербезпеку, інформаційну незалежність та здатність держави повноцінно реалізовувати свої функції в кіберпросторі. В умовах воєнного стану в Україні цифровий вимір державності став не лише інструментом оптимізації управління, але й елементом національної безпеки.

Окрему увагу в статті приділено питанню цифрового суверенітету. Цей феномен сьогодні розглядається не лише як технічна здатність контролю над даними та інфраструктурою, а і як юридично й політично осмислений аспект державного суверенітету в умовах глобальної цифрової взаємозалежності. Війна проти України підкреслила вразливість відкритих цифрових систем до зовнішніх загроз, що актуалізувало потребу в зміцненні законодавчої бази у сфері кібербезпеки, захисту персональних даних та інформаційного суверенітету.

У контексті євроінтеграції Україна перебуває у процесі гармонізації свого цифрового законодавства з правовою системою Європейського Союзу. Це передбачає впровадження цифрової ідентичності, розвиток єдиного цифрового ринку, забезпечення цифрових прав і свобод громадян відповідно до принципів цифрової демократії. Однак ця гармонізація має відбуватись із урахуванням потреб обороноздатності та внутрішньої безпеки держави.

Таким чином, формування цифрової держави в Україні потребує:

- 1) подальшої розробки та імплементації законодавства, яке регулює правовідносини у сфері цифрових технологій;
- 2) розвитку національної цифрової інфраструктури з урахуванням принципів кіберстійкості та технологічної автономії;
- 3) зміцнення міжнародного співробітництва у сфері цифрового права, зокрема з ЄС;
- 4) системного оновлення теоретичних засад держави і права з урахуванням цифрової трансформації.

Дослідження підтверджує, що цифрова держава – це не лише результат технологічного розвитку, а й глибока правова та політична трансформація державності. Саме тому розуміння її концептуальних основ має стати важливою складовою сучасної теорії держави і права, особливо в постконфліктній перспективі відновлення України як суверенної, модерної та цифрово спроможної держави.

Перелік використаних джерел:

1. Луценко В. Правове забезпечення цифрової трансформації в Україні. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*. 2024. № 81. С. 61–67.
2. Пирожкова А., Домріна М., Ковтун М. Електронне врядування в Україні: інновації, виклики та перспективи розвитку. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2025. № 88. С. 17–22.
3. Новіков Є. Цифровий суверенітет: концептуальні виклики та конституційні наслідки. *Конституційно-правові академічні студії*. 2024. № 1. С. 61–69.
4. Акулов Ю. Правове регулювання цифрової трансформації в Україні: інституційно-технологічні критерії ефективності в умовах європейської інтеграції. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2024. № 86. С. 209–214.
5. Солодка О. Забезпечення інформаційного суверенітету держави: правовий дискурс. *Журнал «Інформація і право»*. 2020. № 32. С. 80–87.
6. Наджафлі Е. Цифрова держава в контексті правової реформи в Україні: теоретико-правовий аспект. *Право і безпека*. 2022. № 85. С. 202–217.
7. Шматков Д. І. Правові аспекти змісту цифрової компетентності: систематичний огляд літератури. *Право та інноваційне суспільство*. 2021. № 1. С. 169–176.
8. Галушак О., Галушак М., Машлій Г. Цифровізація в Україні: еволюційні перетворення. *Галицький економічний вісник*. 2023. № 2 (81).
9. Хаустова М. Г. Поняття цифровізації: національні та міжнародні підходи. *Право та інновації*. 2022. № 2 (38). С. 7–18.

References:

1. Lutsenko, V. (2024). Pravove zabezpechennia tsyfrovoyi transformatsii v Ukraini [Legal support of digital transformation in Ukraine]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu*, 81, 61–67 [in Ukrainian].
2. Pyrozhkova, A., Domrina, M., Kovtun, M. (2025). Elektronne vriaduvannia v Ukraini: innovatsii, vyklyky ta perspektyvy rozvytku [E-governance in Ukraine: innovations, challenges, and development prospects]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu*, 88, 17–22 [in Ukrainian].
3. Novikov, Ye. (2024). Tsyfrovyi suverenitet: kontseptualni vyklyky ta konstitutsiini naslidky [Digital sovereignty: conceptual challenges and constitutional consequences]. *Konstytutsiino-pravovi akademichni studii*, 1, 61–69 [in Ukrainian].
4. Akulov, Yu. (2024). Pravove rehuliuвання tsyfrovoyi transformatsii v Ukraini: instytutsiino-tekhnolohichni kryterii efektyvnosti v umovakh yevropeiskoi intehtratsii [Legal regulation of digital transformation in Ukraine: institutional and technological efficiency criteria under European integration]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu*, 86, 209–214 [in Ukrainian].
5. Solodka, O. (2020). Zabezpechennia informatsiinoho suverenitetu derzhavy: pravovyi dyskurs [Ensuring the state's informational sovereignty: legal discourse]. *Zhurnal "Informatsiia i parvo"*, 32, 80–87 [in Ukrainian].
6. Nadzhafli, E. (2022). Tsyfrova derzhava v konteksti pravovoi reformy v Ukraini: teoretyko-pravovyi aspekt [Digital state in the context of legal reform in Ukraine: theoretical and legal aspect]. *Pravo i bezpeka*, 85, 202–217 [in Ukrainian].

7. Shmatkov, D.I. (2021). Pravovi aspekty zmistu tsyfrovoyi kompetentnosti: systematychnyi ohliad literatury [Legal aspects of digital competence: a systematic literature review]. *Pravo ta innovatsiine suspilstvo*, 1, 169–176 [in Ukrainian].

8. Halushchak, O., Halushchak, M., Mashlii, H. (2023). Tsyfrovyzatsiia v Ukraini: evoliutsiini peretvorennia [Digitalization in Ukraine: evolutionary transformations]. *Halytskyi ekonomichnyi visnyk*, 2 (81) [in Ukrainian].

9. Khaustova, M.H. (2022). Poniattia tsyfrovizatsii: natsionalni ta mizhnarodni pidkhody [The concept of digitalization: national and international approaches]. *Pravo ta innovatsii*, 2 (38), 7–18 [in Ukrainian].